

AVRUPA SANATININ TEMELLERİNDE ORTA ASYA TÜRK SANATININ İZLERİ (Araştırma Makalesi)

Yunus BERKLİ (*)

Öz

Avrasya üslubu olarak isimlendirdiğimiz ve üslup birliği içerisinde gelişerek üç gruba ayrılan Orta Asya etkilerinin, Avrupa tarihi, düşüncesi, edebiyatı, kültür ve sanat eserlerindeki derin izleri, artık inkâr edilemez bir gerçek olarak araştırmacıların önemli inceleme alanlarında yer bulmuştur. Oldukça erken devirlerden olmak üzere Türk boylarının Kuzey Karadeniz ve doğu Avrupa'ya bozkır sanatının yani Avrasya üslubunun yayılmasında en önemli etken oldukları, bıraktıkları eserler ve bu eserlerin etki ettiği Avrupa sanatındaki örneklerinden rahatlıkla anlaşılmaktadır. Bu etkiler, Avrupa'nın hemen tamamında kendisini hissettirecek kadar güçlüdür. Artık Orta Asya Türk sanatı ve kültürüne ait etkilerin sadece sanatsal faaliyetlerle sınırlı kalmadığı, günlük hayata da tesir edecek kadar güçlü olduğu kaynaklarda geçmektedir. Etkilerin ilerleyen dönemlerde de yok olmadığı, aksine artarak devam ettiği görülmüştür. Yapılan bilimsel çalışmalar ve kazı buluntuları, Avrasya üslup özelliklerinin geç dönemlerde dahi sevilerek kullanıldığını göstermesi bakımından önem arz eder. Özünü Orta Asya atlı bozkır kültürünün oluşturduğu yaşam biçimi ve inancından olan ve her birinin derin anlamları olan figür veya motiflerin, İslam ve Batı sanatına tesirleri sürekli görmezlikten gelinmiştir. Ancak yapılan çalışmalar ve ortaya çıkarılan yeni örnekler Orta Asya Türk sanatı ve kültürüne ait etkilerin sadece sanatsal faaliyetlerle sınırlı kalmadığı, günlük hayata da tesir edecek kadar güçlü olduğu kaynaklarda geçmektedir. Öyle ki Bizans'ta günlük yaşamda Hun kıyafetlerinin ve yaşam biçiminin moda olarak kabul gördüğü, Hunların saç biçimlerinin de Bizanslılar arasında sevilerek kullanıldığı klasik Bizans kaynaklarında geçmektedir. Etkilerin Roma /Bizans ile sınırlı kalmadığı, erken dönemde Pers ve devamında Sasanilerde de kuvvetli bir şekilde hissettirildiği dikkati çekmektedir. Bu çalışma ile Orta Asya Avrasya Üslubunun Batı

*) Doç. Dr., Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Temel Eğitim Bölümü, Temel Eğitim Anabilim Dalı
(e-posta: yberkli@atauni.edu.tr) ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3650-3681>

Sanatı ve uygarlığına etkileri özellikle örneklerle ortaya konulmaya çalışılmıştır. Ayrıca bu etkilerin yerli ve yabancı araştırmacılar tarafından değerlendirilmeleri de makalede, özellikle vurgulanmıştır.

Anahtar Kelime: *Hun Sanatı, Avrupa Sanatı, Bizans, Roma, Avrasya Üslubu.*

The Traces of Central Asian Turkish Art in the Fundamentals of European Art

Abstract

The deep traces of the effects of Central Asia, which we named as the Eurasian style, and which developed in style unity and divided into three groups, have now taken place in the important research areas of researchers as an undeniable fact. It is easily understood from the examples of European art that the Turkish tribes were the most important factors in the spread of the steppe art, namely the Eurasian style, to the Northern Black Sea and eastern Europe, from the early ages. These effects are strong enough to make themselves felt in almost all of Europe. It is now mentioned in the sources that the effects of Central Asian Turkish art and culture are not only limited to artistic activities, but also strong enough to affect daily life. It is seen that the effects do not disappear in the following periods, but continue to increase. Scientific studies and excavation finds are important in terms of showing that the Eurasian style features were used even in late periods. The effects of the figures or motifs, which are essentially the lifestyle and belief created by the Central Asian horse-steppe culture, and each of them have deep meanings, have been constantly ignored. However, the studies carried out and the new examples unearthed are found in sources where the effects of Central Asian Turkish art and culture are not limited to only artistic activities, but also strong enough to affect daily life. In fact, in Byzantine, it is mentioned in classical Byzantine sources, where Hun clothes and lifestyle are accepted as fashion in the daily life, and the hair styles of Huns are also used among the Byzantines. It is noteworthy that the effects were not limited to Rome/Byzantium, but were strongly felt in Persia and later in Sassanids in the early period. In this study, the effects of the Central Asian Eurasian Style on Western Art and civilization were tried to be demonstrated with examples. In addition, the evaluation of these effects by local and foreign researchers is especially emphasized in the article.

Keyword: *Hun Art, European Art, Byzantine, Rome, Eurasian Style.*

Giriş

Avrupa Sanatının oluşumuna temel teşkil ettiği sanılan Yunan ve Roma medeniyetinde Orta Asya etkilerinin varlığı, günümüz araştırmacılarının tartışma konularındandır. Etkilerin çok yönlü ve eski olduğu, son yapılan çalışmalar ışığında yeniden değerlendirilmekte ve örnekleri ile ortaya konulmaya çalışılmıştır (Strzygowski, Glück, Köprülü, 1975, s.107-108). Bu etkiler Avrupa medeniyetine bir kaç yönlü giriş yapmıştır. Etkilerin en güçlü geçiş dönemi “Kavimler Göçü” ile başlar ki bu yaklaşık M.Ö. I. yüzyıldan iti-

baren Avrupa içlerine yoğun bir şekilde Asya kökenli kavimlerden Avrupa Hunlarının, beraberlerinde çeşitli kavimleri de yurtlarından ederek Avrupa'ya giriş dönemidir. Gerçi Kavimler Göçünden öncede Antik Yunan dünyası, Orta Asya ve Hunlardan önce İskitleri biliyor ve onların yaşam biçimleri ile ilgili zengin bilgiler veriyorlardı (Grakov, 2008, s. 15-22). Göçün ilk evresi Kafkaslara ve devamında Orta Avrupa içlerine olmuştur. İlerleyen dönemlerde bu göçlerin etkisiyle Roma İmparatorluğu zayıflama sürecine girmiş ve devamında Doğu ve Batı olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Roma'nın zayıflama sürecinde Asya'dan gelen Hunların, artık Roma devlet yönetiminde özellikle üst düzey askeri komutanlıkların yanında "eques subayları" olarak (Faulkner, 2015, s. 258) (atlı süvariler) Roma ordusunda önemli görevler üstlenmişlerdir. Bu görevler esnasında Hun askeri yapılanması -ki bu yapılanma "Roma Ordusunun barbarlaşması" (Faulkner, 2015, s. 258) olarak nitelendirilir- yanında yaşam biçimi ile ilgili geleneklerin de Roma ordusuna tesir etmesi mümkündür. Çünkü ilerleyen dönemlerde gerek Roma İmparatorunun ve gerekse Roma halkının Hun/İskit kıyafetlerini benimseyip rahatlıkla giyindikleri kaynaklarda geçmektedir (Prokopius, 1999, s. 49-50). Devamında Attila'nın Batı Roma kuşatması ve yağmasını, Papa I. Leo, yüksek miktarda verdiği haraçla durdurabilmiştir. Nihayetinde 476'da Vizigotların, Roma İmparatorunu tahtan indirmesi ve imparatorluk alametlerini Doğu Roma İmparatorluğuna göndermesi ile Batı Roma, tarih sahnesinde çekilmiştir.

Avrasya üslubu olarak isimlendirilen ve üslup birliği içerisinde gelişerek (Diyarbakırlı, 1993, s. 56) üç gruba ayrılan (Berkli, 2011, s. 17-43) üslubun, Orta Avrupa tarihi (Kumrular, 2005, s. 32-37), düşüncesi (Kula, 2002, s.70-73), edebiyatı (Dellal, 2002, s. 45-44), kültür ve sanat eserlerindeki derin izleri (Strzygowski, Glück, Köprülü, 1975, s.103), artık inkâr edilemez bir gerçek olarak araştırmacıların önemli inceleme alanlarında yer bulmuştur (İnalçık, 2013, s. 299). Bu etkilerin dil etkileşiminden (Blaşkoviç, 1908, s. 20-27), savaş usullerine (Blaşkoviç, 1908, s. 34), defin törenlerinin kökten değişimine kadar farklı Avrupa uluslarında etki ettiği görülmektedir (Blaşkoviç, 1908, s. 54). Özellikle defin geleneğindeki değişiklik çok önemlidir. Çünkü bir toplumun en köklü gelenekleri, doğum ve ölüm ritüellerinde yaşatılır ve bu konuda kolay kolay taviz vermediği bilinir. Türklerin etkisi ile daha önce yakarak ölü gömme geleneğinin yerine Türk defin özelliği olan eşyaları ile gömmek geleneği, etkinin ne kadar derinden olduğunu ortaya koymaktadır. Belki de defin törenindeki köklü değişikliğe, inanç etkisi veya Türklerin inandığı Gök Tengri anlayışının bir yansıması olabilir. Çünkü defin törenlerine en etki eden olgunun inanç etkileşimi olduğu bilinmektedir. Türklerin İslam dinine girdikten sonra eski inanca bağlı olarak defin geleneklerindeki birtakım uygulamaları-mesela eşyaları ile gömülme geleneklerini-terk ettikleri, bilim âlemince malumdur. Günümüz Avrupa toplumunun özellikle köylü halklarında, zannedilenin aksine antik Yunan defin izlerinden ziyade kozmik ve arkaik bozkır ve göçebe kültür izlerinin görülmesi (Eliade, 2019, s. 144-146) tesadüf değildir. Bu izlerin derinden irdelenmesi gerekir. Aslında Avrupa düşüncesine derinden tesir ettiği söylenen ve özellikle Rönesans Döneminde zirve yapan antik Yunan ilim ve felsefe anlayışını, Avrupalılar zaten ilk önce Müslüman âlimlerin Arapça çevirileri yolu ile öğrenmişlerdi (İnalçık, 2013, s. 294).

Erken dönem sanatsal etkilerin de İslam Sanatı çerçevesinde değerlendirilerek batıya aktarıldığı, İslam Sanatı içerisinde de Türk sanat ve üslup etkilerinin varlığı bilinmektedir (Özkeçeci, 2006, s. 2). Bilhassa Abbasi, Tolunoğlu ve Fatimi dönemlerinde Orta Asya ve Uygur etkilerinin yoğun bir şekilde İslam coğrafyasına etki ettiği ve İslam sanatının kendi şahsiyetini oluşturmasında en önemli etkiye sahip olduğu görülür.

Foto 1: Andrea Previtali'ye ait Meryem'e Müjde tablosundaki (1507) Selçuklu üslubu Türk halı motifleri (Rosamond E. Mack. Doğu Malı Batı Sanatı s.107).

Yine Rönesans Döneminde Türk etkilerin azalmadan devam ettiği, başta halı tasarım ve örnekleri olmak üzere (Mack, 2005, s. 126-146) (Foto:1). Doğu Türk Sanat ve estetik anlayışının güzel örneklerinin kraliyet, papalık ve soylu ailelerin evlerini süsledikleri dikkati çekmektedir (İnalçık, 2013, s. 72).

Foto 2: Gentile da Fabriano'ya ait 1422 tarihli Meryem ve Çocuk İsa tablosunda Meryem'in giydiği giysinin yaka ve etek manşetlerindeki Küfi yazı karakteri (Rosamond E. Mack. Doğu Malı Batı Sanatı s.107).

Avrupalı ressamın tablolarında karşımıza çıkan Türk-İslam hat sanatının güzel örnekleri, (foto: 2) dönemin sanatçıları tarafından sevilerek ve öykünülerek önemli kişilerin giydiği kıyafetlerde kullanılıyor ve bu bir övünç meselesi olarak sanatçılar arasında değer buluyordu (Mack, 2005, s. 72-73). Barthold'un da ifade ettiği gibi "Avrupa Tarihi ve medeniyetini anlamak için Doğu tarihini anlamak gerekir. Doğu araştırmaları tarihinde de Türklerin özel bir yeri vardır" (İnalçık, 2013, s. 297) tespitleri, konunun anlaşılması açısından ayrı bir önem arz eder.

Oldukça erken devirlerden olmak üzere Türk boylarının Kuzey Karadeniz ve doğu Avrupa'ya bozkır sanatının yani Avrasya üslubunun yayılmasında (Ögel, 2003, s. 261-

262) en önemli etken oldukları (Çoruhlu, 2011, s.34), bıraktıkları eserler ve bu eserlerin etki ettiği Avrupa sanatındaki örneklerinden, rahatlıkla anlaşılmalıdır. Bu etkiler, Avrupa'nın hemen tamamında kendisini hissettirecek kadar güçlüdür. Artık Orta Asya Türk sanatı ve kültürüne ait etkilerin sadece sanatsal faaliyetlerle sınırlı kalmadığı, günlük hayata da tesir edecek kadar güçlü olduğu hatta bu dönemde "Cermen ve Slavların Avrupa Hunlarının asil sınıfına benzemeye çalıştıkları" kaynaklarda geçmektedir (Brion, 2008, s. 5-9). Öyle ki Bizans'ta günlük yaşamda Hun kıyafetleri ve yaşam biçimi moda olarak kabul görüyor, Hunların saç biçimleri de Bizanslılar arasında sevilerek kullanılıyordu (Prokopius, 1999, 49-50). Hatta Kıyafetler ve kompozisyonu oluşturan figürlerin işleniş biçimlerinden bu etkilerin, Roma heykel sanatına yansiyacak kadar derin ve güçlü oldukları, ortaya konulan eserlerden anlaşılmalıdır. Bu tür heykellerde süvarilerin kıyafetlerindeki Atlı bozkır kıyafetinin en önemli özelliği olan pantolon, çizme gibi özelliklerin yanında atların kuyruklarının da düğümlü olması bir tesadüf değil, Avrasya üslubunun Roma'ya derin tesirinin en açık delillerindendir (Foto: 3). Ayrıca bu kompozisyonlardaki konular da Avrasya üslup özelliğinin bir yansıması olarak bir yandan Pers ve devamında Sasanilere diğer yandan da Avrupa sanatına etki edip sevilerek kullanılmıştır.

Foto 3: Roma yardımcı askeri sınıftan bir komutana ait mezar taşı. Süvarinin atının kuyruğunun örgülü ve düğümlü oluşu özellikle vurgulanmıştır. (Gloucester City Museum and Art Gallery)

Etkilerin ilerleyen dönemlerde de yok olmadığı, aksine artarak devam ettiği görülür. Macaristan'ın Nagyszentmiklos köyünde 1799 yılında bulunan bir kısım altın malzeme üzerindeki kompozisyonlar (Nemeth, 1932, s.13-17), Avrasya üslup özelliklerinin geç dönemlerde dahi sevilerek kullanıldığını göstermesi bakımından önem arz eder (Foto:4-5-6). Ayrıca dönemin Avrupalı ressamlarının da bu etki içerisinde eserler ürettikleri dikkati çekmektedir. Mesela Eugène Delacroix, bu etkiler içerisinde eserler üreten Fransız ressamlardan birisidir. Delacroix'in "İskitler Arasında Ovid" adlı tablosunda, kısraktan süt sağma sahnesi canlandırılarak, Asya etkilerine açık bir gönderme kendisini belli eder (Foto: 7).

Foto 4: Nagyszentmiklos Vazosundaki Grifon Sığın mücadele sahnesi.

Foto 5: Nagyszentmiklos Vazosunda Avrasya üslubunda işlenmiş av sahnesi.

Foto 6: Nagyszentmiklos Vazosunda Avrasya üslubunda işlenmiş savaştan dönen savaşçı. (Atın kuyruğunun düğümlü olması önemlidir.).

Foto 7: İskitler Arasında Ovid-Eugène Delacroix (1859) National Galeri Londra.

Avrupa’da ikona kırıcılık (İnalçık, 2013, s. 177-178) olmasaydı belki de günümüzde bu etkilerin varlığının tartışılması yerine, oluşturulan Avrupa Sanatı üzerindeki Orta Asya Türk Sanatı etkilerinin alt üslup özelliklerinin dönemsel özelliklerinin boyutlarını tartışıyor olacaktık.

Avrasya Üslubunun etkileri Avrupa ile sınırlı kalmamıştır. Avrupa’ya inen Hun Türkleri içerisindeki çeşitli Türk boylarının, ilerleyen dönemlerde Avrupa ve Balkanlarda Anadolu’ya aktarıldığı görülür (Roux, 2007, s. 111, Togan, 1981, s. 257-258). Bizans’ın erken İslam akınlarına karşı koyabilmek için Orta Avrupa ve Balkanlardan kalabalık guruplar halinde getirttiği başta Hazar, Peçenek ve Kıpçaklar olmak üzere çeşitli Türk boylarını Hıristiyan dinine sokarak, Anadolu’nun çeşitli bölgelerine yerleştirmeleri ile (Kurat, s. 42-44) Avrasya Üslup özellikleri tekrar Anadolu’da yoğun bir şekilde kendisini hissettirmeye başlar (Umar, 1998, s.62).

Avrasya üslubunun Avrupa mimarisindeki erken örneklerine kilise ve katedrallerin sütun başlıkları ile süslemelerinde karşılaşılr (Foto: 8). Bu tarz grifon ve yırtıcı kuş veya mitolojik figürlerinin, kökeni Asya olup (Roux, 2001, s. 61, Gültepe, 2019, s. 1495-1496), ilerleyen dönemlerde Avrupa hanedanlarının arması olarak kullanılacaktır. Özellikle ahşap tavan süslemelerindeki insan figürlerinde verilen yüz ifadeleri ve saçlardaki perçem ve zülüfler, Uygur resim sanatının klasik evre örnekleri ile büyük benzerlik gösterir (Foto:

9-10-11). Fustat ve Samerra örneklerinin Cappella Palatina resimleri ile büyük benzerliği yabancı araştırmacılarında dikkatini çekmiştir (Hillenbrand, 2005, s. 74). Yine bu figürlerde ki elbise desenlerinde veya tavan süslemelerinde yer alan helezonik kıvrımlar da en erken örneklerini Orta Asya Pazırık kurganlarında gördüğümüz, Avrasya üslubunun soyut kıvrık dal üslubuna ait güzel örnekleridir (Foto: 12-13-14). Helezonik kıvrımlı kompozisyonların Avrupa da ilerleyen dönemlerde de özellikle Osmanlı Medeniyeti etkisi ile sevilerek kullanıldıkları görülmektedir (Mack, 2005, s. 181-182). Konu üzerinde Avrupa kıtasında yapılacak daha derin araştırmalarla örneklerin artacağı ve etkilerin boyutlarının, daha net bir biçimde ortaya çıkacağı şüphesizdir.

Foto 8: Kilise Sütununda Kartal Başlı Kanatlı Grifon/Montovola- İtalya (<http://www.sacred-destinations.com> , Erş. Tar. 20.02.2011)

Foto 9: Cappella Palatina Ahşap Tavan Süslemesindeki Figürler-Sicilya. Türk oturuşu olarak bilinen figürün elinde de kadeh tutması, Gök-Türk heykel sanatına özgü, elinde hayat suyu tutan heykellerle benzerliği dikkat çekicidir. (<http://www.sacred-destinations.com> Erş. Tar. 17. 09. 2010)

Foto 10: Uygur duvar resimlerinden örnekler (Yanaklardaki zülüflerin benzerlikleri).

Foto 11: Cevsak-ul Hakani duvar resimleri. Abbasi dönemi/ Samerra (S.K. Yetkin).

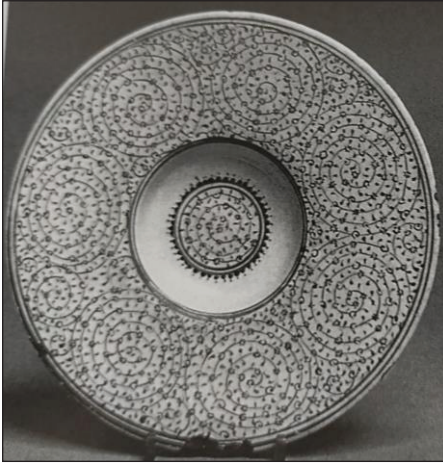
Foto 12: Kemer İçi Süslemelerde Helezonik Kıvrımlar/ Galla Placidia/İtalya (<http://www.sacred-destinations.com> Erş. Tar. 22.02.2019)

Foto 13: Lavardin St Genest Kilisesi XI. yy, https://www.tripadvisor.com/Lavardin_Saint_Genest_Church-LavardinLoir_et_Cher_Centre_Val_de_Loire.html, Erş. Tar.02.2019)

Foto 14: Pazırık Kurganı Helezonik kıvrımlı figürlü applike (Hermitage Museum).

Foto 15: Helezonik Kırım Desenli İznik İşi Tabak 1535-45 (Doğu Malı Batı Sanatı'ndan S. 178).

Foto 16: Osmanlı etkisi ve üslubunda Cenova veya Savona'da üretilmiş Ecza Kavanozu Liguria 1575. British Museum Londra (Doğu Malı Batı Sanatı'ndan S. 178).

Helezonik kıvrımların Türk Sanatında derin anlamlar içerdiği ve sürekli farklı mekân ve malzemelerde kullanıldığı bilinmektedir. Pazırık kurganlarındaki erken örneklerin, (Foto:14) daha geç örneklerde de görülmesi Türk sanatının köklü, sürekli ve kendini yenileyebilme özellikleri ile ilişkilidir (Foto: 15-16). Orta Asya petroglif kaya resimlerinde ki en eski örneklerde de karşılaştığımız bu motiflerin astral/kozmetik anlamlar yüklenen motifler olduğu, ilerleyen dönemlerde ki kullanılan yer ve yüklenen anlamlardan anlaşılmaktadır. Zaman içerisinde özellikle İslami Dönemde çark-ı felek ismi ile isimlendi-

rilen bu motifin, aynı zamanda soyut anlatımın en güzel ifade biçimlerinden biri olduğu şüphesizdir.

İlerleyen dönemlerde de başta mimaride sivri kemerler olmak üzere (Akurgal, 1944, s.530), Türk İslam mimarisinin çift minare geleneğinin Avrupa sanatına tesiri olarak cep- hede yer alan çift çan kuleleri, cephelerdeki ve çörtlenlerdeki bir kısım Orta Asya etkili grifon heykelleri tekstil, maden ve cam işleri (Mack, 2005, s. 92-95), pencerelerdeki ka- fes işleri (Mack, 2005, s. 92-95) bu etkilerin bir kısmı olarak görülebilir (Foto:17).

Foto17 : Avrasya Üslubunda Bir Çörtlen / Malaga Katedrali-İspanya (Y. Berkli).

Sonuç

Avrupalı bir kısım araştırmacıların itirazlarına rağmen, Avrupa sanatının köklerine te- sir eden ve temelleri binlerce yıl önce atılan ve sürekli kendisini yenileyerek günümüze kadar gelen Avrasya üslubu, etkilerini sadece Türk sanatı ile sınırlı tutmamıştır. Türk kültürünün gidebildiği coğrafyalarda erken dönemlerden itibaren varlığını ortaya konulan sanat eserlerinde hissettiren Avrasya üslubu, hem Avrupa sanatına hem de İslam sanatına tesir eden üslubun çeşitli örnekleri ile günümüze kadar gelebilmiştir. Özünü Orta Asya atlı bozkır kültürünün oluşturduğu yaşam biçimi ve inancından olan ve her birinin derin anlamları olan figür veya motiflerin, İslam ve Batı sanatına tesirleri sürekli görmezlikten gelinmiştir. Bu üslubun Türk sanatına ait olduğu aşikar olmasına rağmen, ısrarla İran,

Çin, Hint ve Arap medeniyetine; Batıda ise Yunan, Roma ve Avrupa medeniyetine kasıtlı bir şekilde dâhil edilmeye çalışılmıştır. Etkilerin İslam öncesi dönemden başlayarak Avrupa içlerine kadar girmesi, ne garip bir tesadüftür ki İslami dönemde de İslam orduları içerisindeki Müslüman veya henüz Müslüman olmamış Türkler eliyle Anadolu ve Kuzey Afrika üzerinden tekrar Avrupa'da birleştirildiği görülmektedir.

Soyutlaşma çabasının en güzel örnekleri olan kıvrık dallar, galibiyetten ziyade hâkimiyetin ifadesi olarak işlenen mücadele sahneleri, gök ve Gök Tengri, kozmoloji, yaşam, ölüm ve öteki dünya ile alakalı kozmik motifler, sade ama derin anlamları ile bıkmadan sürekli sanat eserlerinde öne çıkarılmıştır. Gidilen farklı coğrafyalarda ve girilen değişik dinlerde yeni anlamlar yüklenen üslup özellikleri, bu sayede, ifade ettiği anlamlarla daha da zenginleşmiş olarak Orta Asya, Kafkaslar, İran, Orta Doğu, Anadolu ve Avrupa'nın çeşitli bölgelerinde uygulama alanları bulmuştur.

Kaynakça

- Akurgal, E. (1944). İslam sanatında Türklerin rolü. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*. II(4), 527-533.
- Bekli, Y. (2011). *Türk sanatında Avrasya üslubunun evreleri Avrupa ve İslam sanatına etkileri*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Yayınları.
- Blaškoviç, J. (1908). *Çekoslovakya'da Türklük*. (Çev. Y. Gedikli), İstanbul: Doğu Kütüphanesi Yayınları.
- Brion, M. (2008). *Hunların hayatı*. (Çev. R. Uzmen). İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Çoruhlu, Y. (2011). *Osmanlılardan önce, Kuzey Karadeniz ve Doğu Avrupa'da Türk sanatı*, www.ukid.org.tr/gora_tulin/2_bolum.pdf. (Erişim Tarihi: 26.03. 2011).
- Dellal, N. A. (2002). *Alman kültür tarihinden seçme tarihi ve yazınsal ürünlerde Türkler*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Diyarbakirli, N. (1993). *İslamiyet'ten önce Türk sanatı başlangıcından bugüne Türk sanatı*. Ankara: İş Bankası Yayınları.
- Eliade, M. (2019). *Kutsal ve kutsal dışı*. (Çev. A. Berktaş). İstanbul: 2. Basım. Alfa Yayınları.
- Faulkner, N. (2015). *Roma: kartalların imparatorluğu*. (Çev. Ç. Sümer). İstanbul: Yordam Kitap Yayınları.
- Gültepe, G. (2019). Subjeden objeye görsel plastik bağlamında mitolojik tahayyül. *Turkish Studies-Social Sciences*. 14(4), 1489-1498.
- Grakov, B.N. (2008). *İskitler*. (Cev. D. A. Batur). İstanbul: Selenge Yayınları.
- Hillenbrand, R. (2005). *İslam sanatı ve mimarlığı*. (Çev. Ç. Kafescioğlu). İstanbul: Homer Kitabevi.
- İnalçık, H. (2013). *Rönesans Avrupası (Türkiye'nin Batı medeniyetiyle özdeşleşme süreci)*. İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.

- Kula, O. B. (2002). *Batı düşüncesinde Türk ve İslam imgesi*. İstanbul: Büke Yayınları.
- Kumrular, Ö. (2005). *Dünyada Türk imgesi*. (Makaleler), İstanbul: Kitap Yayınları.
- Kurat, A. N. (1971). Peçenekler, Uzlar ve Malazgirt zaferi. *BTTD, Malazgirt Özel Sayısı*, 47, 38-49
- Mack, E. R. (2005). *Doğu malı batı sanatı*. İstanbul: Kitap Yayınları.
- Nemeth, J. G. (1932). *Die inschriften des schatzes von Nagy-Szent-Miklos*. Macaristan.
- Ögel, B. (2003). *İslamiyet'ten önce Türk kültür tarihi*. Ankara: TTK Yayınları.
- Özkeçeci, İ. (2006). *Doğu Işığ*. İstanbul: Sanat Dizisi.
- Prokopius, (1999). *Bizans'ın gizli tarihi*. (Çev. O. Duru), İstanbul: Nisan Yayınları.
- Roux, J-P. (2001). *Orta Asya tarih ve uygarlık*, (Çev. A. Kazancıgil, L. Arslan), İstanbul: Kabalcı Yayınları.
- Roux, J-P. (2007). *Türklerin tarihi*. (Çev. A. Kazancıgil, L. Arslan-Özcan). İstanbul: Kabalcı Yayınları.
- Strzygowski, J., Glück, H., Köprülü, F., (1975). *Eski Türk sanatı ve Avrupa'ya etkisi*. (Çev. A. C. Köprülü). İstanbul: İş Bankası Yayınları.
- Togan, Z. V. (1981). *Umumi Türk tarihine giriş*. (3. Baskı). İstanbul: Enderun Yayınları.
- Umar, B. (1998). *Türkiye halkının ortaçağ tarihi*. İstanbul: İnkılap Yayınları.

Elektronik Kaynaklar

- <http://www.sacred-destinations.com> (Erş. Tar. 20.02.2011).
- <http://www.sacred-destinations.com> (Erş. Tar. 17. 09. 2010).